

Ålevabbe, *Zoarces viviparus*

Ålelignende bundfisk, bugen er gul, ryggen grøngul eller brunlig med mørke tværbånd, ryg- og gatfinnen danner tillige med halefinnen en bræmme omkring kroppen. Meget alm. i vore farvande.

- Danmarks Dyreverden 4, 238-40.

Ålevabbe, ældre nydansk qvabbe (til forskellige fisk); efterleddet vel oprindelig et lydord beslægtet med kvabse 'bevæge sig i vand, sjaske' og kvabbe 'bæve, gynde', men formentlig også med kvabset 'fed, rund' (1), brugt som skældsord om dum, fjoget, tyk person (2); *kvabbetorsk* 1807 (3), brugt som skældsord; *kvabbe* (4).

Ålekusse 1554ff (5), -*kuse*, -*kude*, -*kudde* '-vulva' Sønderjylland, VJylland, Vendsyssel, Læsø, Føns VFyn, NSjælland, Odsherred, Køng, Lolland (6); *kudefisk* 1820 (7), *kude*, *kudde* Vendsyssel, VFyn, Ærø, Strynø, Birkholm, Bågø (8), *kuje(r)* Sønderjylland, Øland, Ålborgegnen (9); i stednavnene Kudeholm 1692ff ved VLolland, Kudeholm i Rinkenæs Sønderjylland, Kujegrund 1832ff ved Hals Barre, måske i Kujborg ved Gråsten slotssø (10); *kusse* Odsherred, VSjælland (11), *kusselåg* 1835 (12), *kusserusker* Tisvilde (11); eufemistisk: *ålekubbe* 1624 (13), *ålekøje* Læsø 1835 (13), *ålekøve* Fyn 1800-t (14), *ålekure* og *ålekeve* Ærø (15).

Ålenude 1667ff (16) ØJylland, Læsø (17), Føns VFyn (11), Masnedsund (18), se knude s. 261.

Ålekone 1763ff; Mors 1807ff, Agger, Seden ved Odense, nordlige Storebælt, Halsnæs, NSjælland (19), den blev opfattet som ålens hun jf. *ålemoder* 1763ff, Mors 1807ff, Limfjorden, Knebel Mors, Odense fjord (20), »det er vel fiskens udseende, der i forbindelse med det, at den fører levende unger, har frembragt de mange tildels sære navne« (5), man mente, at ålens unger blev født op af denne alm. kystfisk jf. *åleftrue* S og ØJylland (21), *ålekælling* Halsnæs, Asnæs, Odsherred, Lynæs, Hornsherred, Holbæksgn (22), *ålemær* Skelskør, Korsør (11), *småkælling* Odsherred (23).

Åleso Holmsland klit o. 1890 (24); hunnen: *kvabso* o. 1700ff (25), brugt som skældsord (26) sml. stenbider s. 278.

Ålehors, -*hås* '-hest' o. 1700ff (27) Randersgnen, ØFyn (Avnslev), Strynø, Langeland, VSjælland, VLolland (28), *hosse(r)* Mariager fjord o. 1860 (29), *hors* (hos) Fårevejle, Lolland og *ålehoppe* Bisserup SSjælland (11).

Ålebusse, -*bussi* ØJylland (30), busse 'tyk, rund skabning'.

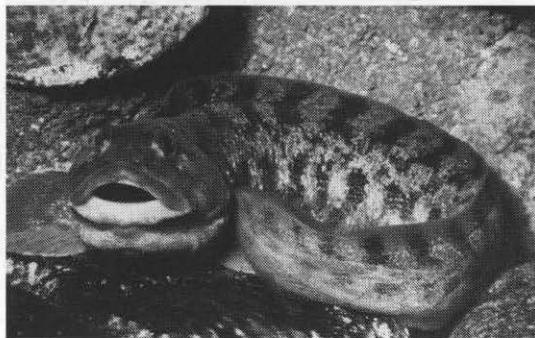
Ålevabben var en spiselig men utilsigtet bifangst ved ålefiskeriet i fjorde og åløb. Træsnit af Vilh. Groth i M. Galschiøt: Danmark, II, 1893.

Åleminke, *mink(e)*, *mænke* Falster, Lolland o. 1890ff (11), måske hørende til svensk dialektord 'lille hest, usælt øg', bornh. *minka*; *sommeke* Ringkøbing fjord o. 1840 (31); *præstepik* Orø (11); *stodder* Lynæs (11); *morsingo* kaldt således spotteende af ålefiskere fra Jegindø, ellers hed fisken *ålekone* (32); meget stor: *kvabbekonge* 1795 (33).

LITTERATUR: (1) 659 11,852-54; (2) 659 1,31; 170 1905,18; (3) 659 11,854; (4) 659 11,852; 464f 5,28f; 212c 2,334; 388; (5) 434 4,940; (6) 212c 3, 1191f; tb. 366; 202c 4,331; 202d 2,347; 423; 388; (7) 903 3,2,365; (8) 212c 2,223 og tb. 281; 202c 2,212,323; 307 229; 659 11,638; (9) 472b 1,356; 888 1969,151; 388; (10) 156 6,496,523; 277 1,100; (11) 388; (12) 472b 2,147; (13) 472b 1,356; (14) 251 184; (15) 450 5; 388 (o. 1925); (16) 434 4,940; 659 1,30; (17) 472b 1,356; 212c 3,1192; 202d 2, 347; (18) 159 1903,186; (19) 693b 1,648; 669 183; 472b 1,356; 908b 5,1798,231; 255 2,180; 864 1, 1874,80; 388; (20) 693b 1,648; 418 348; 669 183; 212c 3,1192; 202c 4,331; 255 4,1931,55; 423; (21) 464f 5,28f (Vejle), 423; 388 (Givskud o. 1925); (22) 635 1,1874,68; 17 35; 388; (23) 388 (Egebjerg s.); (24) 212c 3,1192; (25) 659 11,852-54; (26) 23 99; (27) 579 A89; 434 4,940; (28) 212c 3,1191; 276 3,566; 423; 388; (29) 805b 24; 864 3,1866,22; (30) 212c 3,1191f og tb. 79; 946 27,1934,3 og 32,1939, 45; (31) 472b 1,602; (32) 160 1906/23:1404; (33) 219 7,1795,497.

FISKERI, ANVENDELSE

Ålevabben »spises ikke gerne af bonden, både fordi den har grønne ben som hornfisken, og fordi den ikke sætter rogn, men fører levende unger« (NFyn 1823; 1); en del større ålevabber røges, »men det at knoglerne bliver grønne afskrækker

Ålevabbe. BIOFOTO/Kaj Boldt.

mange fra at spise den» (1914; 2). Den spises bl.a. ved Limfjorden, »men i almindelighed har man dog foragt eller modbydelighed for den, dels som det synes fordi den føder levende unger, og fordi hunnens stærkt opsvulmede bug virkelig giver den et noget ubehageligt udseende, dels vel også formedenst dens grønne ben, hvilke jo endnu forjager hornfisken fra mangt et bord» (o. 1840; 3); »ålevabben, der ofte fanges i garn ... anses på de fleste steder for at være modbydelig til føde» (o. 1880; 4), den »regnes for fattigmands daglige spise, fersk eller røget» (Mariager fjord 1866; 5). »Ålevabben er ikke genstand for noget særligt fiskeri, tværtimod bliver den gerne, når den har bidt på krog i stedet for bedre fisk, slynget imod bådkanten inden den tages af krogen, og ofte tilmed udskældt» (Tårbæk 1874; 6).

Talemåde: det er dyrtid, når man laver ålevabber i pølse (Thy; 7).

Den giver god suppe og frikassé (1802; 8), er »en meget tør fisk, som bonden bruger til suppe« (Dreslette VFyn o. 1830; 9), spises i ØJylland fersk og røget (o. 1860; 10).

»Under ålefiskeriet med snurrevad eller ruser fik man altid en stor bifangst af ålevabber, og de blev udnyttet som spisefisk, kogt eller stegt. Ålevabben smagte såmænd meget godt, men vi fik dem for tit, så vi børn yndede dem ikke særlig meget ... Også ålevabben blev undertiden, når der var mange af dem, tørrede, og sådan smagte de meget godt» (Agger; 11).

Der fanges årligt ca. 400 t i ruser til konsum, og de spises fersk stegt, saltet og røget; syltede ålevabber regnes på Ærø for en delikatesse.

Ålevabberne duer ikke til at spise, men skæres itu og giver agn for torsk og ål (Samsø o. 1880; Vendsyssel; 12), i Munkebo solgte man de små kvabber til fiskere fra Kerteminde (13). Den spises sædvanligvis ikke, men anvendes meget som

madding på ålekroge (1915; 14); man satte den levende på krogen med denne stukket gennem rygskindet, »det viste sig at være en god lokkemad for de store ål, og fiskeriet med ålekroge fik et stort opsving» (Holmsland klit; 15). Damørred og mink fodres med små ålevabber.

Hvis fiskeren mødte en kvinde når han gik ud for at fiske ål fik han kun ålekællinger (Asnæs; 16); ville han sikre sig held med ålefiskeriet skulle en tørret ålevabbe anbringes på en loftbjælke (Odenseegnen; 17).

Olien af ålevabbens lever regnes for et godt middel mod pletter på øjnene (1802; 8), leveren gnides i svagsynede øjne (fynsk caprianus 1800-t; 18), efter nogen tid at have ligget i en flaske er leveren god til at gnide syge øjne med (19). Leveren blandet med ingefær giver en salve for hestens konjunktivitis (1727; 20). En høne bliver rugelysten når den indgives en halv ålevabbelever, men »giver man den en hel ligger den sig til døde« (21).

LITTERATUR: (1) 865 2,375; (2) 662 2,5; (3) 472b 1,368; (4) 928 2,51; (5) 864 3,1866,22; (6) 635 1,306; (7) 181 28; (8) 418 347f; (9) 943 1, 1913-16,480; (10) 805b 24; (11) 341 1978,114; (12) 464f 5,28; (13) 388; (14) 756 1,26; (15) 816 17,1949,113; 341 1975,44 (Agger); (16) 17 35; (17) 255 4,55; (18) 251 184; (19) 464p 215; (20) 74 29; (21) 74 328.

»Kvabset« person illustreret af Hans Tegner til Ludvig Holbergs »Det lykkelige Skibbrud«.

